

Araştırma Makalesi/ Research Article

Hemşirelerin Hasta Savunuculuk Davranışları ile Ahlaki Cesaret Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

The Relationship Between Nurses' Patient Advocacy and Moral Courage Levels

Satu Tufan ¹ Elif Öztürk ¹ Serkan Birdir ¹ Yaren Doğan ²

¹Sinop Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sinop, TÜRKİYE
²Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tokat, TÜRKİYE

Geliş tarihi/ Date of receipt: 29/01/2024 **Kabul tarihi/ Date of acceptance:** 08/06/2024
© Ordu University Faculty of Health Sciences, Department of Nursing, Turkey, **Published online:** 26/03/2025

ÖZ

Amaç: Tanımlayıcı ve ilişkisel türde olan bu araştırmanın amacı hemşirelerin hasta savunuculuk davranışları ile ahlaki cesaret düzeyleri arasında ilişkiyi belirlemektir.

Yöntem: Dört devlet hastanesinde çalışan toplam 600 hemşire araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Örneklem grubunu %95 güvenirlilik, %5 hata ile evreni bilinen örneklem hesaplama yöntemi ile minimum 234 hemşire olarak belirlenmiştir. Çalışmanın yapıldığı hastanelerde hemşire olarak çalışan ve çalışmaya katılmaya gönüllü olan 234 hemşire örneklemini oluşturmuştur. Veriler araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda hazırlanan hemşire tanıtım formu, hemşireler için hasta savunuculuk ölçeği ve ahlaki cesaret ölçeği kullanılarak toplanmıştır.

Bulgular: Çalışmaya katılan hemşirelerin ortalama 33.30±9.15 yaşında olduğu, 82.05'inin kadın, %59.83'ünün evli, %77.35'inin lisans mezunu olduğu, %30.34'ünün cerrahi servislere çalıştığı ve %29.06'sının meslekte çalışma süresinin 17 yıl ve üzerinde olduğu saptanmıştır. Hasta Savunuculuk Ölçeği puan ortalaması 169,41±18,61, Ahlaki Cesaret Ölçeği puan ortalaması ise 87,25±12,86'dır. Hemşirelerin medeni durumu ve çalıştığı klinik ile Hasta Savunuculuk düzeyleri (p<0.001, p=0.038) ve Ahlaki Cesaret düzeyleri (p=0.013, p=0.003) arasında anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Hemşirelerde Ahlaki Cesaret Ölçeği ile Hemşireler için Hasta Savunuculuk Ölçeği ve alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur (p<0.001).

Sonuç: Bu çalışmada, hemşirelerin hasta savunuculuk ve ahlaki cesaret düzeylerinin yüksek olduğu; ahlaki cesaret düzeyleri yükseldikçe hasta savunuculuk düzeylerinin de yükseldiği tespit edilmiştir. Hemşirelerin medeni durumu ve çalıştığı klinik ile hasta savunuculuk ve ahlaki cesaret düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ahlaki cesaret, hasta savunuculuğu, hemşirelik, etik, ahlak, savunuculuk rolü

ABSTRACT

Objective: The purpose of this descriptive study is to explore the correlation between nurses' patient advocacy behaviors and their levels of moral courage.

Methods: The sample comprised 234 nurses employed in state hospitals. Data were collected using a nurse introduction form developed by researchers based on the literature, the Patient Advocacy Scale for Nurses, and the Moral Courage Scale.

Results: The average age of the participating nurses was 33.30±9.15 years, with 82.05% female, 59.83% married, 77.35% holding a bachelor's degree, and 30.34% working in surgical services. It was noted that 29.06% of them had been in the profession for 17 years or more. The mean score of the Patient Advocacy Scale is 169,41±18,61, and the mean score of the Moral Courage Scale is 87,25±12,86. A significant difference was observed between the nurses' marital status, the clinic they worked in, and their levels of Patient Advocacy (p<0.001, p=0.038) and Moral Courage (p=0.013, p=0.003). A significant positive correlation was found between the Moral Courage Scale in Nurses and the Patient Advocacy Scale for Nurses and its subscales (p<0.001).

Conclusion: The study found that nurses exhibited high levels of patient advocacy and moral courage. Additionally, an increase in moral courage levels was associated with an increase in patient advocacy levels. There was a significant difference in the levels of patient advocacy and moral courage based on nurses' marital status and the clinic in which they worked.

Keywords: Advocacy role, patient advocacy, moral courage, nursing, ethics, morality.

ORCID IDs of the authors: ST: 0000-0003-2630-1314; EÖ: 0009-0000-7056-0052; SB: 0009-0004-7491-7046; YD: 0009-0006-6840-7087

Sorumlu yazar/Corresponding author: Satu Tufan

Sinop Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sinop, TÜRKİYE

e-posta/e-mail: satutfn@gmail.com

Atıf/Citation: Tufan S, Öztürk E, Birdir S, Doğan Y. (2025). Hemşirelerin hasta savunuculuk davranışları ile ahlaki cesaret düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi, 8(1), 107-115. DOI:10.38108/ouhcd.1423140

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Giriş

Hemşirenin çağdaş rollerinden olan hasta savunuculuğunun temel amacı hastanın haklarını korumaktır. Savunuculuk, hastanın sağlık bakımıyla ilgili bilinçli kararlar vermesi için hemşirenin hastaya gerekli bilgileri sağladığı bir süreçtir (Berman, Snyder ve Frandsen, 2022; O'Toole, 2017). Uluslararası Hemşireler Birliği'nin (International Council of Nurse, ICN) hemşireler için etik kodlarına (ICN, 2021) göre, savunuculuk hemşireliğin mesleki değerleri arasındadır. ICN'e göre savunmak, doğru ve iyi bir amacı aktif bir şekilde desteklemek için kendi adına konuşamayan başkası için konuşmaktır (ICN, 2021). Hemşirelikte hasta temsilcisi olmak, hasta haklarını savunmak, hastanın çıkarlarını korumak, karar vermeye katkıda bulunmak ve hastanın kararlarını desteklemek savunuculuk kapsamındadır (Davoodvand ve ark., 2016). Savunuculuk rolünü yerine getiren bir hemşirenin amacı, ilk olarak bireyin bağımsızlığını sağlamaktır. Bunun için bireyi hakları yönünden bilgilendirmek, aldığı kararlar konusunda desteklemek, bireyin çıkarlarını korumak ve güvenliğini sağlamak önemlidir. İkinci olarak ise; hasta hakları söz konusu olduğunda sistemi daha duyarlı, ilgili, haksızlıkları örtbas etmeyen ve denetimli hale getirmektir (Ardahan, 2003). Savunuculuk rolü, doğası gereği, etik zorluklarla karşılaşmayı, hastanın haklarını savunmayı ve doğru olanı yapmayı gerektirdiği için hemşirelerin kararlılıkla hastanın çıkarlarını korumasına ve gerektiğinde zorlayıcı durumlarla başa çıkmalarına cesaretleri yardımcı olur.

Cesaret kavramını, Türk Dil Kurumu (TDK) "güç veya tehlikeli bir işe girişirken kişinin kendinde bulduğu güven" olarak (TDK, 2022), Aristoteles ise, korkaklık ve gözü karalık arasında bir denge olarak tanımlanmıştır (Lachman, 2007). Ahlaki cesaret, bir kişinin etik ilkeler, değer ve inançlarıyla çatışan bir durum meydana geldiğinde, eylemde bulunan bireyin olumsuz sonuçla karşılaşma ihtimali olsa bile sahip olduğu cesaret veya içsel güç anlamına gelmektedir (Pajakoskive ark., 2021). İnsan ahlakının değerli bir unsuru olan ahlaki cesaret, günümüzde hemşirelik bakımında erdem olarak kabul edilmektedir (Numminen ve ark., 2016). Klinikte karşılaştığı etik zorlukların üstesinden gelmek için ahlaki olarak cesurca davranan hemşire, muhtemelen tek başına kalarak kişisel bir fedakarlıkta bulunur, ancak cesurca davranma kararıyla vicdanen huzurlu hisseder. Öyleyse, ahlaki cesaret gösteren hemşire beklenen olumsuz sonuçlara rağmen mesleki ilkeleri rasyonel

olarak savunabilir (Numminen ve ark., 2018). Böylece ahlaki cesaret, hemşirelerin hasta savunuculuğunu yerine getirmelerine yardımcı olur.

Negarandeh ve ark. (2006), hemşireler için güçsüzlük, destek eksikliği, sınırlı iletişim, zaman yetersizliği gibi faktörlerin savunuculuğun önündeki engeller; hasta-hemşire ilişkisinin doğası, hemşirenin hastanın gereksinimlerini bilmesi, hemşirenin bilgi ve becerisi gibi faktörlerin de hasta savunuculuğundaki kolaylaştırıcılar olduğunu bildirmiştir. Aynı zamanda hemşirelerin optimal seviyede değil, yalnızca ellerinden geldiği kadar hastaları savunabildiklerini, yani "sınırlı savunuculuk" yapabildiklerini bildirmiştir. Savunuculuk rolünü yerine getirememeye ise, hemşireler arasında kişisel, mesleki ve iş tatmini alanlarında önemli problemler ortaya çıkarabilmektedir (Oliveira ve Tariman, 2017). Hemşirelerin hastaların haklarını savunma sürecinde karşılaştıkları zorlukların üstesinden gelmede ahlaki cesaretleri önemli bir rol oynayabilir. Ahlaki cesaret, normal hemşirelik savunuculuğunun ötesinde olmakla birlikte korku ya da tehdit hissedilince konuşmak ve doğru olanı savunma korkusunun üstesinden gelmeyi sağlar (Fahlberg, 2015). Bu sebeple hemşirelerin hasta savunuculuk rolleri ve ahlaki cesaretleri arasında ilişkinin anlaşılması ve güçlendirilmesi, hemşirelerin etkili bir şekilde hasta haklarını savunmalarına ve sağlık hizmetlerinin kalitesini artırmalarına yardımcı olur.

Yapılan çalışmalar hemşirelerde ahlaki cesaret, ahlaki sıkıntı ve ahlaki duyarlılık arasındaki ilişkiyi (Escolar-Chua, 2016) ve ahlaki cesaretin savunuculuğun ötesinde olduğunu (Fahlberg, 2015) ortaya koymuştur. Konings ve ark. (2021) Finlandiya'daki hemşirelerin, hastalar söz konusu olduğunda doğrudan ilişki kurabildikleri ve kendilerini ahlaken cesur olarak algıladıklarını ancak kurumla veya diğer faktörle ilgili etik ikilem yaşadıklarında cesurca davranmakta daha çok zorlandıklarını tespit etmiştir. Literatürde hemşirelikte hasta savunuculuğu (Abbasinia ve Kazemnejad, 2020; Hanks ve ark., 2019; Konings ve ark., 2021; Nsiah ve ark., 2019; Water ve ark., 2016) ve ahlaki cesaret (Escolar-Chua, 2016; Khoshmehr ve ark., 2020; Khodaveisi ve ark., 2021) üzerine yapılmış pek çok çalışma olmasına rağmen, hemşirelerin hasta savunuculuk davranışları ile ahlaki cesaret düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyen herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmada hemşirelerin hasta savunuculuk

davranışları ile ahlaki cesaret düzeyleri arasında ilişkiyi ortaya koymayı amaçlanmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Türü

Bu araştırma tanımlayıcı ve ilişkisel türdedir.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Türkiye'nin bir ilinde bulunan dört devlet hastanesinde çalışan toplam 600 hemşire araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Örneklem grubunu %95 güvenirlilik, %5 hata ile evreni bilinen örneklem hesaplama yöntemi $[n=600(1,96)2,0,5,0,5/(0,05)2,0(600-1)+(1,96)2,0,5,0,5=234]$ ile minimum 234 hemşire olarak belirlenmiştir (Ağkaya Alahan ve ark. 2015). Çalışmanın yapıldığı hastanelerde hemşire olarak çalışan ve çalışmaya katılmakta gönüllü 234 hemşire örneklemi oluşturmuştur.

Araştırmaya Dahil Edilme Kriterleri

- Hemşire olarak çalışıyor olması
- Çalışmaya katılmaya gönüllü olması

Araştırmaya Dahil Edilme Kriterleri

- Hemşire olarak çalışmaması
- Çalışmaya katılmaya gönüllü olmaması

Veri Toplama Araçları

Hemşire Tanıtım Formu: Sorular katılımcıların kişisel ve mesleki özelliklerini içeren (yaş, cinsiyet, eğitim durumu, çalışma süresi vb.) toplam yedi sorudan oluşmaktadır. Sorular araştırmacılar tarafından literatür (Karaçar, Bademli ve Özgönül, 2020; Ay, Karakurt ve Kavuran, 2022) doğrultusunda hazırlanmıştır.

Hemşireler için Hasta Savunuculuk Ölçeği:

Şermet (2019) tarafından geliştirilen ölçek 39 madde ve yedi alt boyuttan (Tedavi ve Bakım, Eşitlik, Hasta Hakları, Bilgilendirme, Seçim Hakkı, Kültürel Bakım ve Mahremiyet) oluşmaktadır. Ölçek puanlandırması 5'li likert tipidir. Ölçeğin madde-toplam korelasyon değerleri 0.42 ve 0.75 arasında olduğu tespit edilmiştir. Ölçek toplam puan Cronbach α katsayısı 0.95, ölçek alt faktörlerinin Cronbach α katsayısının ise 0.60 ile 0.92 arasında olduğu rapor edilmiştir. Şermet (2019)'e göre ölçekten alınabilecek toplam puan 39-195 arasında değişmektedir. Ölçekten 39'a yakın puan alınması hasta savunuculuk rolünü yerine getirmediğini, 195'e yakın puan alınması hemşirelerin hasta savunuculuk rolünü yerine getirdiğini göstermektedir. Bizim çalışmamızda cronbach alfa değerleri 0,952 olarak bulunmuştur.

Ahlaki Cesaret Ölçeği: Numminen ve ark. (2018) tarafından geliştirilen ve Ayaz ve Yeliz (Ayaz, 2020) tarafından Türkçe'ye uyarlanan ölçek

21 madde ve tek faktörden oluşmaktadır. Ölçek puanlandırması 4'lü likert tipidir. Ölçeğin toplam puanının Cronbach α katsayısı 0.952 olduğu rapor edilmiştir. Ölçeğin toplam puan aralığı 21-105 arasındadır. Ölçekten alınan puan arttıkça katılımcıların mesleki etik ve ahlak ilkelerine uyumu ve hasta yararına doğru olanı yapmaya yönelik tutumunun daha güçlü olduğu anlamına gelmektedir (Ayaz, 2020). Bizim çalışmamızda cronbach alfa değerleri 0,940 olarak bulunmuştur.

Verilerin Toplanması

Araştırma verileri Ocak 2023- Haziran 2023 tarihleri arasında Etik Kurul izni alındıktan sonra araştırmacılar tarafından kurumlara gidilerek toplanmıştır. Çalışmaya katılmakta gönüllü olan hemşirelere veri toplama aracı araştırmacılar tarafından dağıtılmıştır. Veri toplama aracının uygulanma süresi ortalama 10 dakika sürmüştür.

Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri, bilgisayar ortamına aktarılarak IBM SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) Statistics 26 programında bakılacak olup, %95 güven aralığında $p<0.05$ istatistiksel anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir. Verilerin tanımlayıcı analizlerinde sayı ve yüzde, ortalama ve standart sapma bakılmıştır. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediği Skewness-Kurtosis değerleri ve/veya Shapiro-Wilk testi ile bakılmıştır. Ölçeklerden elde edilen verilerin kişisel ve mesleki özelliklere göre karşılaştırılması için independent samples t-testi, ANOVA testleri kullanılmıştır. Ölçekler arasındaki ilişkinin incelenmesi için ilişki arayıcı analizlerden pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Korelasyon katsayıları 0.9-1.0 çok güçlü, 0.7-0.9 güçlü, 0.4-0.7 ılımlı, 0.2-0.4 zayıf, 0.0-0.2 çok zayıf korelasyon olarak yorumlanmıştır (Kayahan, 2008).

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmada kullanılacak olan Hemşireler için Hasta Savunuculuk Ölçeği ve Ahlaki Cesaret Ölçeği için sorumlu yazarlardan e-mail yoluyla ölçek kullanım izni alınmıştır. Çalışmaya başlamadan önce, Kastamonu Üniversitesi Etik Kurulundan etik kurul izni (4.08.2022/8-15) ve araştırmanın yürütüleceği hastanelerden kurum izni alınmıştır. Ankete başlamadan önce hemşirelerle yüz yüze görüşülüp, onlara çalışma hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra çalışmaya katılmaya gönüllü olanlar hemşirelerden yazılı onamları alınıp çalışmaya dahil edilmiştir.

Bulgular

Çalışmaya katılan hemşirelerin sosyodemografik özelliklerinin dağılımı Tablo 1'de verilmiştir. Hemşirelerin ortalama 33.30±9.15 yaşında olduğu, 82.05'inin kadın, %59.83'ünün evli, %77.35'inin

lisans mezunu olduğu, %30.34'ünün cerrahi servislerde çalıştığı ve %29.06'sının meslekte çalışma süresinin 17 yıl ve üzerinde olduğu saptanmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Hemşirelerin sosyodemografik ve mesleki özellikleri (n=234)

Özellikler	n	%
Yaş (\bar{X} ±SS: 33.30±9.15)	22-26	71 30.34
	27-32	69 29.49
	33-44	46 19.66
	45 ve üstü	48 20.51
Cinsiyet	Kadın	192 82.05
	Erkek	42 17.95
Medeni Durumunuz	Evli	140 59.83
	Bekar	94 40.17
Eğitim	Sağlık Meslek Lisesi	14 5.98
	Ön Lisans	21 8.97
	Lisans	181 77.35
	Lisansüstü	18 7.69
Çalıştığı klinik	Dahili Servisler	70 29.91
	Cerrahi Servisler	71 30.34
	Acil Servis	38 16.24
	Yoğun Bakım Ünitesi	19 8.12
	Diğer	36 15.38
Meslekte çalışma süresi (\bar{X} ±SS: 10.78±10.29)	0-2 yıl	54 23.08
	3-6 yıl	67 28.63
	7-16 yıl	45 19.23
	17 yıl ve üstü	68 29.06
Toplam	234	100.00

Hemşireler İçin Hasta Savunuculuk Ölçeği ile Ahlaki Cesaret Ölçeği toplam ve alt boyut ortanca puanları Tablo 2'de sunulmuştur. Hasta Savunuculuk Ölçeği, Tedavi ve Bakım, Eşitlik, Hasta Hakları, Bilgilendirme, Seçim Hakkı, Kültürel Bakım ve Mahremiyet alt boyutları puan ortalaması sırasıyla 169,41±18,61, 55,14±7,36, 36,52±3,22, 28,66±5,03, 13,48±1,76, 17,40±2,62, 8,98±1,25, 9,22±1,01 olarak tespit edilmiştir. Ahlaki Cesaret Ölçeği puan ortalaması ise 87,25±12,86'dir (Tablo 2).

Tablo 2. Ahlaki Cesaret Ölçeği ile Hemşireler İçin Hasta Savunuculuk Ölçeği ve Alt Boyutlarının Ortanca Puanları (n=234)

Ölçekler	Ort ±SS
Hemşireler İçin Hasta Savunuculuk Ölçeği	169.41±18.61
Tedavi ve Bakım alt boyutu	55.14±7.36
Eşitlik alt boyutu	36.52±3.22
Hasta Hakları alt boyutu	28.66±5.03
Bilgilendirme alt boyutu	13.48±1.76
Seçim Hakkı alt boyutu	17.40±2.62
Kültürel Bakım alt boyutu	8.98±1.25
Mahremiyet alt boyutu	9.22±1.01
Ahlaki Cesaret Ölçeği	87.25±12.86

Bu çalışmadan hemşirelerin sosyodemografik ve mesleki özellikleri ile Hemşireler İçin Hasta Savunuculuğu Ölçeği ve Ahlaki Cesaret Ölçeği Puanının Karşılaştırılması Tablo 3'te sunulmuştur. Hemşirelerde Hemşireler İçin Hasta Savunuculuk Ölçeği ortalamasının hemşirelerin medeni durumu ve çalıştığı kliniğe göre ($p=0.000$, $p=0.038$) anlamlı

farklılık gösterdiği bulunmuştur. Hemşirelerde Ahlaki Cesaret Ölçeği ortalamasının hemşirelerin medeni durumu ve çalıştığı kliniğe göre ($p=0.013$, $p=0.003$) anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur (Tablo 3).

Tablo 3. Hemşirelerin sosyodemografik ve mesleki özellikleri ile Hemşireler İçin Hasta Savunuculuğu Ölçeği ve Ahlaki Cesaret Ölçeği puanının karşılaştırılması (n=234)

Özellikler	Hemşireler İçin Hasta Savunuculuk Ölçeği		Ahlaki Cesaret Ölçeği
		Ort \pm SS	Ort \pm SS
Yaş grubu (yıl)	22-26	172.07 \pm 20.21	172.07 \pm 20.21
	27-32	167.85 \pm 18.32	167.85 \pm 18.32
	33-44	165.26 \pm 17.30	165.26 \pm 17.30
	45 ve üstü	171.70 \pm 17.32	171.70 \pm 17.32
	Test ve p	p= 0.175 F= 1.666	p= 0.810 F= 0.322
Cinsiyet	Kadın	169.08 \pm 18.39	87.13 \pm 12.90
	Erkek	170.92 \pm 19.74	87.80 \pm 12.81
	Test ve p	p= 0.563 t= -.579	p= 0.760 t= -.306
Medeni Durumu	Evli	165.82 \pm 18.58	85.54 \pm 13.54
	Bekar	174.77 \pm 17.41	89.79 \pm 11.37
	Test ve p	p=0.000 t= -3.705	p=0.013 t= -2.506
Eğitim Düzeyi	Sağlık Meslek Lisesi	167.10 \pm 19.05	85.35 \pm 16.86
	Ön Lisans	177.13 \pm 18.77	88.05 \pm 15.39
	Lisans	168.67 \pm 18.35	87.25 \pm 12.18
	Lisansüstü	169.69 \pm 20.06	87.78 \pm 14.04
	Test ve p	p= 0.249 F: 1.382	p= 0.938 F: 0.137
Çalıştığı klinik	Dahili Servisler (1)	173.19 \pm 20.76	91.16 \pm 12.55
	Cerrahi Servisler (2)	168.32 \pm 16.87	82.99 \pm 14.55
	Acil Servis (3)	162.96 \pm 21.81	88.78 \pm 11.73
	Yoğun Bakım Ünitesi (4)	165.33 \pm 10.95	84.92 \pm 7.95
	Diğer (5)	173.17 \pm 14.91	87.64 \pm 10.79
	Test ve p	p= 0.038 F= 2,589 3<1	p= 0.003 F= 4,071 2<1
Meslekte çalışma süresi	0-2 yıl	170.83 \pm 19.95	86.73 \pm 12.14
	3-6 yıl	170.57 \pm 20.00	90.00 \pm 12.62
	7-16 yıl	165.55 \pm 16.61	84.63 \pm 13.35
	17 yıl ve üstü	169.70 \pm 17.35	86.67 \pm 13.11
	Test ve p	p= 0.473 F= 0.841	p= 0.161 F= 1.735

Hemşirelerde Ahlaki Cesaret Ölçeği ile Hemşireler İçin Hasta Savunuculuk Ölçeği ve alt boyutları arasındaki ilişki Tablo 4'te verilmiştir. Ahlaki Cesaret Ölçeği ile Hemşireler İçin Hasta Savunuculuk Ölçeği ve alt boyutları arasında pozitif

yönde anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0.001$, $r=0.675$; $p<0.001$, $r=0.599$; $p<0.001$, $r=0.537$; $p<0.001$, $r=0.624$; $p<0.001$, $r=0.507$; $p<0.001$, $r=0.469$; $p<0.001$, $r=0.525$; $p<0.001$, $r=0.501$) (Tablo 4).

Tablo 4. Ahlaki Cesaret Ölçeği ile Hemşireler İçin Hasta Savunuculuk Ölçeği ve alt boyutları korelasyon analizi sonuçları (n=234)

Ölçekler	Hemşireler İçin Hasta Savunuculuk Ölçeği	Tedavi ve Bakım	Eşitlik	Hasta Hakları	Bilgilendirme	Seçim Hakkı	Kültürel Bakım	Mahremiyet
Ahlaki Cesaret Ölçeği	r 0.675 p 0.000	0.599 0.000	0.537 0.000	0.624 0.000	0.507 0.000	0.469 0.000	0.525 0.000	0.501 0.000

r: Pearson korelasyon katsayısı

Tartışma

Bu çalışmada, Hasta Savunuculuk Ölçeği puan ortalaması 169.41 ± 18.61 olarak tespit edilmiştir. Batı (2023), hemşirelerin hasta savunuculuk düzeylerinin yüksek; Gülnar ve ark. (2023), hemşirelik öğrencilerinin hasta savunuculuğu ve alt boyutları puan ortalamalarının yüksek; Alanezi (2022), hemşirelerin işlerine olan bağlılıklarından dolayı hasta savunuculuklarının yüksek olduğunu bildirmiştir. Nsiah ve ark. (2019), hemşireler yaptığı bireysel görüşmeler sonucunda hemşirelerin hasta savunuculuğu konusunda yeterli anlayışa sahip olduklarını ve hastaları savunmaya istekli olduklarını saptamıştır. Bu çalışmada ise, hemşirelerin hasta savunuculuk düzeylerinin yüksek olması hemşirelerin hasta savunuculuğunu etkin bir şekilde gerçekleştirme eğiliminde olmalarını düşündürmektedir.

Çalışmamızda bekar hemşirelerin evlilere göre hasta savunuculuk düzeylerinin anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur. Elewa, Etway ve Guindy (2016) intörn hemşirelerin, El Seesy ve Al Nagshabandi (2016), onkoloji bölümünde çalışan hemşirelerin hasta savunuculuk algılarının medeni durumlarına anlamlı farklılık göstermediğini saptamıştır. Bekar hemşirelerin evlilere göre daha yüksek hasta savunuculuğu düzeylerine sahip olmaları, belirli aile sorumluluklarından daha az etkilenebileceği şeklinde yorumlanabilir. Bu durum, hasta savunuculuğu konusunda daha aktif ve kararlı olmalarına katkı sağlayabilir.

Bu çalışmada, dahili servislere çalışan hemşirelerin acil serviste çalışanlara göre hasta savunuculuk düzeylerinin anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur. Elewa ve ark. (2016) intörn hemşirelerin hasta savunuculuk algılarının çalıştıkları klinik alana göre anlamlı farklılık gösterdiğini bildirmiştir. Acil serviste çalışan hemşireler sıklıkla yoğun ve stresli ortamlarda çalışmaları hasta savunuculuğu yapmalarını etkileyebilir. Acil müdahalelere ve hastaların hayatlarını kurtarmak gibi diğer önceliklere odaklanmak, hasta savunuculuğuna ayrılan zamanı azaltabileceği düşünülmektedir.

Bizim çalışmamızda, Ahlaki Cesaret Ölçeği puan ortalaması 87.25 ± 12.86 olarak tespit edilmiştir. Hu ve ark. (2022), hemşirelerin ahlaki cesaret düzeylerinin ortalamasının üzerinde; Hauho ve ark. (2021), hemşirelerin ahlaki cesaret düzeylerinin yüksek; Khodaveisi ve ark. (2021)'nin çalışmasında, COVID-19 servisinde çalışan hemşirelerin ahlaki cesaret düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bizim çalışmamızda ise, hemşirelerin ahlaki cesaret düzeylerinin yüksek olması, klinikte karşılaştığı etik zorluklarla baş etme cesareti gösterebileceklerini düşündürmektedir.

Bu çalışmada, bekar hemşirelerin evlilere göre ahlaki cesaret düzeylerinin anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur. Khoshmehr ve ark. (2020)'nin çalışmasında yaş ve iş deneyimi arttıkça hemşirelerin ahlaki cesaret düzeylerinin de arttığını; evli, lisansüstü mezun olanlar, yönetici hemşirelerde

ahlaki cesaret düzeylerinin yüksek olduğu bulunmuştur. Abdollahi ve ark. (2021), hemşirelerin yaşı ve dayanıklılığı ile mesleki ahlaki cesaret düzeyleri arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğunu bulmuştur. Bekar hemşirelerin evlilere göre daha yüksek ahlaki cesaret düzeylerine sahip olmaları, bireysel bağımsızlık ve sorumluluk algısının etkisi olabileceği düşünülmektedir.

Bizim çalışmamızda dahili servislerde çalışan hemşirelerin, cerrahi serviste çalışanlara göre ahlaki cesaret düzeylerinin anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir. Göktaş ve ark. (2023), hemşirelerin ahlaki cesaretinin, eğitim düzeyi ve hemşirelik deneyimi arttıkça anlamlı derecede arttığını; yoğun bakım ünitesinde çalışmaya gönüllü olan hemşirelerin gönüllü olmayanlara göre ahlaki cesaretlerinin anlamlı derecede yüksek olduğunu bulmuştur. Dahili servislerde çalışan hemşirelerin hastalarla daha uzun süre boyunca çalışma fırsatına sahip olması hem hastaları daha iyi tanımalarına hem de daha güçlü bir hemşire-hasta güven ilişkisi geliştirmelerine olanak sağlar. Hasta ile geliştirilen iyi bir güven ilişkisi, hemşirelerin etik kararlar alırken daha güvenli hissetmelerine ve gerekirse hastaların haklarını savunma konusunda daha cesaretli olmalarına katkıda bulunabilir.

Bizim çalışmamızda hemşirelerin Ahlaki Cesaret ve Hasta Savunuculuk düzeyleri arasında ılımlı düzeyde, olumlu bir korelasyon bulunmuştur. Göktaş ve ark. (2023), hemşirelerin ahlaki duyarlılıkları ile ahlaki cesaretleri arasında negatif yönde zayıf düzeyde bir ilişki olduğunu; Batı (2023), hemşirelerin etik duyarlılıkları arttıkça hasta savunuculuğunun da arttığını; Khoshmehr ve ark. (2020), hemşirelerin psikolojik güçlendirme ve ahlaki cesaretleri arasında ilişki olduğunu; Khodaveisi ve ark. (2021), COVID-19 servisinde çalışan hemşirelerin ahlaki duyarlılık ve ahlaki cesaret arasında anlamlı düzeyde ilişki olduğunu; Alshammari ve Alboliteh (2023), hemşirelerde Ahlaki cesaretin merhamet yorgunluğu üzerinde negatif yönde etkisi olduğunu; Peng ve ark. (2023), hemşirelerde ahlaki cesaret ve ahlaki sıkıntı arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Taraz ve ark. (2019) çalışmasında hemşirelerin etik iklimleri ile ahlaki cesaretleri arasında olumlu bir korelasyon olduğu ve bu nedenle hasta haklarını koruma rolünü geliştirmek ve ahlaki cesareti teşvik etmek için hastanenin etik ikliminin iyileştirilmesine dikkat edilmesi gerektiği tespit edilmiştir. Hemşirelerin ahlaki cesaret düzeyleri ile hasta savunuculuk düzeyleri arasında pozitif bir ilişki olması, hemşirelerin etik zorluklarla

başta çıkma becerileri ve etik değerlere bağlılıklarının artması, hasta haklarını savunma konusundaki motivasyonları da artırabilmektedir. Bu durum, hemşirelerin ahlaki cesaretlerinin hasta savunuculuğunu güçlendiren önemli bir faktör olabileceğini göstermektedir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, hemşirelerin hasta savunuculuk ve ahlaki cesaret düzeylerinin yüksek olduğu; ahlaki cesaret düzeyleri yükseldikçe hasta savunuculuk düzeylerinin de yükseldiği tespit edilmiştir. Hemşirelerin medeni durumu ve çalıştığı klinik ile hasta savunuculuk ve ahlaki cesaret düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur.

Çalışma, hemşirelerin yüksek ahlaki cesaret ve hasta savunuculuk düzeylerine sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sonuçlardan yola çıkarak, hemşirelik eğitim programlarının ahlaki karar verme becerilerini güçlendirmeye, çalışma ortamlarının etik iklimini iyileştirmeye ve çeşitlilik/katılımı teşvik etmeye odaklanan stratejilerin benimsenmesi önerilmektedir.

Araştırmanın Sınırlılığı

Bu araştırma sadece araştırmanın yapıldığı bir ilde bulunan dört kamu hastanesinde çalışmakta olan hemşireleri yansıtmaktadır, tüm hemşirelere genellenemez.

Teşekkür

Çalışmaya katılan tüm hemşirelere teşekkür ederiz.

Araştırmanın Etik Yönü/Ethics Committee Approval: Araştırmanın etik izni, Kastamonu Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulundan (4.08.2022/8-15) alınmıştır.

Hakem/Peer-review: Dış hakem değerlendirmesi.

Yazar Katkısı/Author Contributions: Fikir/Kavram: ST; Tasarım: ST, EÖ; Danışmanlık: ST; Kaynak Tarama: ST, EÖ, SB, YD; Veri Toplama: EÖ, SB, YD; Verilerin Analizi: ST, SB; Makalenin Yazımı: ST, EÖ, SB, YD; Eleştirel İnceleme: ST, YD.

Çıkar çatışması/Conflict of interest: Araştırmacılar herhangi bir çıkar çatışması belirtmemişlerdir.

Finansal Destek/Financial Disclosure: Bu çalışma TÜBİTAK tarafından finansal olarak desteklenmiştir.

Çalışma Literatüre Ne Kattı?

- Hemşirelerin hasta savunuculuk rolünü yüksek düzeyde yerine getirdiği ve ahlaki cesaret düzeylerinin yüksek olduğu bulunmuştur.
- Hemşirelerin ahlaki cesaret düzeyleri ve hasta

savunuculuk davranışları arasında olumlu bir korelasyon vardır.

- Hemşirelerin hasta savunuculuk ve ahlaki cesaret düzeyleri medeni durum ve çalışılan klinik birimden etkilenmiştir.

Kaynaklar

- Abbasinia MF, Kazemnejad A. (2020). Patient advocacy in nursing: A concept analysis. *Nursing Ethics*, 27(1), 141-151.
- Abdollahi R, Iranpour S, Ajri-Khameslou M. (2021). Relationship between resilience and professional moral courage among nurses. *Journal of Medical Ethics and History of Medicine*, 3, 14. <https://doi.org/10.18502/jmehm.v14i3.5436>
- Alanezi FZ. (2022). Nurses' attitude towards patient advocacy in a single tertiary care hospital. *Nursing Open*, 9, 2602– 2607. <https://doi.org/10.1002/nop.2.958>
- Alshammari M, Alboliteh M. (2023). Moral courage, burnout, professional competence, and compassion fatigue among nurses. *Nurs Ethics*, 30(7-8), 1068-1082. <https://doi.org/10.1177/09697330231176032>
- Ağkaya Alahan N, Aylaz R, Yetiş G. (2015). Kronik Hastalığı Olan Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Bakım Verme Yükü. *Annals of Health Sciences Research*, 4(2), 1-5.
- Ardahan M. (2003). Hemşirelerin Savunuculuk Rolü. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 7(2), 23-27.
- Ay E, Karakurt N ve Kavuran E, (2022). Hemşirelerin Sosyotropik Otonomik Kişilik Özellikleri ile Klinik Karar Vermeleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi*, 5(1), 41-48.
- Ayaz E. (2020). Hemşirelerde Ahlaki Cesaret Ölçeği: Uyarılma, Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kars.*
- Batı N. (2023). Hemşirelerin etik duyarlılıkları ile hasta savunuculuk düzeyleri arasındaki ilişki. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı, Konya.*
- Berman A., Snyder SJ, Frandsen GERALYN (2022). *Health, Wellness, and Illness. Kozier&Erb's Fundamentals of Nursing. Tenth Edition. Pearson. p.262-275.*
- Davoodvand S, Abbaszadeh A, Ahmadi F. (2016). Patient advocacy from the clinical nurses' viewpoint: a qualitative study. *Journal of Medical Ethics and History of Medicine*, 9(5), 1-8.
- El Seesy NAE, Al Nagshabandi EA. (2016). Nurses' Attitudes Toward Patient Advocacy in Oncology Department University Hospital. *American Journal of Nursing Science*, 5(6), 266-271.
- Elewa, AH, Etway, EAE, Guindy HAE (2016). Nursing interns' perception regarding patients' rights and patients' advocacy. *SOJ Nursing Health Care*, 2(3), 1-6.
- Escobar-Chua R. (2016). Moral sensitivity, moral distress, and moral courage among baccalaureate Filipino nursing students. *Nursing Ethics*, 1-12.
- Fahlberg B. (2015). Moral courage: A step beyond patient advocacy. *Nursing*, 45(6), 13-14. <https://doi.org/10.1097/01.NURSE.0000464991.63854.5>
- Goktas S, Aktug C, Gezginci E. (2023). Evaluation of moral sensitivity and moral courage in intensive care nurses in Turkey during the COVID-19 pandemic. *Nursing in Critical Care*, 28(2), 261-271. <https://doi.org/10.1111/nicc.12820>
- Gülнар E, Bayram Ş, Özveren H. (2023). Hemşirelik Öğrencilerinin Hasta Savunuculuğu Durumlarının Belirlenmesi. *Black Sea Journal of Health Science*, s. 1-2.
- Hanks RG, Eloi H, Stafford L. (2019). Understanding how advanced practice registered nurses function as patient advocates. *Nursing Forum*, 54(2), 213-219.
- Hauhio N, Leino-Kilpi H, Katajisto J, Numminen O. (2021). Nurses' self-assessed moral courage and related socio-demographic factors. *Nursing Ethics*, 28(7-8), 1402-1415. <https://doi.org/10.1177/0969733021999763>
- Hu K, Liu J, Zhu L, Zhou Y. (2022). Clinical nurses' moral courage and related factors: an empowerment perspective. *BMC Nursing*, 21(1), 321. <https://doi.org/10.1186/s12912-022-01093-9>
- ICN. (2021). THE ICN Code of Ethics For Nurses Revised 2021. *International Council of Nurses*, 1-23.
- Karaçar Y, Bademli K, Özgönül ML, (2020). Hemşirelerde Kişisel Değerler ile Etik Duyarlılık Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi. *Türkiye Biyoetik Dergisi*, 7(2), 47-58.
- Kayahan C. (2008). İşletmelerde Bir Avantaj Unsuru Olarak Kur Korelasyonlarının Kullanımı. *Yönetim ve Ekonomi*. 15(1), 75-84.
- Khodaveisi M, Oshvandi K, Bashirian S, Khazaei S, Gillespie M, Masoumi S, Mohammadi F. (2021). Moral courage, moral sensitivity and safe nursing care in nurses caring of patients with COVID-19. *Nursing Open*, 8(6), 3538-3546. <https://doi.org/10.1002/nop2.903>
- Khoshmehr Z, Barkhordari-Sharifabad M, Nasiriani K, Fallahzadeh H. (2020). Moral courage and psychological empowerment among nurses. *BMC Nursing*, 19(23), 1-7.
- Konings KJP, Gastmans C, Numminen OH, Claerhout R, Aerts G, Leino-Kilpi H, Casterlé BD. (2021). Measuring nurses' moral courage: an explorative study. *Nursing Ethics*, 29(1), 114-130.
- Lachman VD. (2007). Moral Courage: A Virtue in Need of Development? *MEDSURG Nursing*, 16(2), 131-133.
- Negarandeh R, Oskouie F, Ahmadi F, Mansoure Nikravesh, Ingalill Rahm Hallberg. (2006). Patient

- advocacy: barriers and facilitators. *BMC Nursing* 5(3). <https://doi.org/10.1186/1472-6955-5-3>
- Nsiah C, Siakwa M, Ninnoni JP. (2019). Barriers to practicing patient advocacy in healthcare setting. *Nursing Open*, 7(2), 650-659.
- Numminen O, Katajisto J, Leino-Kilpi H. (2018). Development and validation of Nurses' Moral Courage Scale. *Nursing Ethics*, 1-18.
- Numminen O, Repo H, Leino-Kilpi H. (2016). Moral courage in nursing: A concept analysis. *Nursing Ethics*, 1-14.
- Oliveira C, Tariman JD. (2017). Barriers to the patient advocacy role: An integrative review of the literature. *Journal of Nursing Practice Applications & Reviews of Research* 7(2), 7-12
- O'Toole MT. (2017). *Mosby's Pocket Dictionary of Medicine, Nursing & Health Professions*. United States of America: Elsevier.
- Pajakoski E, Rannikko S, Leino-Kilpi H, Numminen O. (2021). Moral courage in nursing-An integrative literature review. *Nursing Health Science*, 23(3), 570-585. <https://doi.org/10.1111/nhs.12805>
- Peng M, Saito S, Guan H, Ma X. (2023). Moral distress, moral courage, and career identity among nurses: A cross-sectional study. *Nursing Ethics*, 30(3), 358-369. <https://doi.org/10.1177/09697330221140512>
- Şermet E. (2019). Hemşireler İçin Hasta Savunuculuk Ölçeğinin Geliştirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Taraz Z, Loghmani L, Abbaszadeh A, Ahmadi F, Safavibiat Z, Borhani F. (2019). The relationship between ethical climate of hospital and moral courage of nursing staff. *Electronic General Journal of Medicine*, 16(2), em109 <https://doi.org/10.29333/ejgm/93472>
- TDK. (2022). Türk Dil Kurumları Sözlüğü. Erişim Tarihi:25/06/2022, <https://sozluk.gov.tr/>
- Water T, Ford K, Spence D, Rasmussen S. (2016). Patient advocacy by nurses-past, present and future. *Contemporary Nurse*, 52(6), 696-709.